

Kasım 2014

TRADING AWAY DEMOCRACY

CETA'NIN YATIRIMCIYI KORUMA KURALLARI KANADA VE AB'DE KAMU YARARINI TEHDIT EDİYOR

Özet

Kanada ve Avrupa Birliği (AB), 26 Eylül 2014 tarihinde Kapsamlı Ekonomi ve Ticaret Anlaşması (CETA) adlı geniş kapsamlı bir ekonomik entegrasyon anlaşması imzaladıklarını açıkladılar. Bu anlaşma içeriğinde yer alan yatırımcılar ile devletler arasındaki anlaşmazlıkları çözüme (ISDS) mekanizması, Kanada, AB ve AB üyesi ülkelere açılan davalarda patlamaya neden olabilir ve devletlerin vatandaşlarını ve çevreyi korumak için aldığı önlemleri tehlikeye atabilir.

Anlaşma ile getirilen ISDS mekanizması, yabancı şirketlerin ve devletlerin sağlık, çevre, finans ve benzeri konularda aldıkları önlemlerin kendi haklarını ihlal ettiğini düşünmeleri durumunda, özel uluslararası mahkemelerde doğrudan ilgili devletlere karşı dava açma imkânı getirmektedir. Yatırımcılar ile devletlerin taraf olduğu bu

davalarda başına ödeme alacak olan özel ticari tahkim hakemleri tarafından karara bağlanacak olduğu için bu hakemlerin kararlarında kanunları yatırımcılar lehine yorumlama potansiyelinin var olduğu açıktır.

ISDS mekanizmasının getirdiği bu imkân hem bir şirket bir devlete dav açtığında doğrudan, hem de çıkarılacak yasalarda dava açılabilir korkusuyla geri adım atılmasına sebebiyet vererek dolaylı yoldan devletlerin kamu yararına hareket etmelerini engelleyebilir. Tüm dünyada yatırımcılar sigara yasağı kanunları, toksik maddelere ve madencilğe ilişkin yasaklar, çevresel etki değerlendirme zorunlulukları ve tehlikeli atıklara ilişkin yönetmelikler, vergi önlemleri ve mali politikalar gibi halk sağlığını koruyan kanunlara karşı hâlihazırda dava açmaktadırlar.

Önemli tespitler:

1. Kanada'nın Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) deneyimi, yatırımla ilgili tahkim davalarının neden olabileceği tehlikeleri bizlere gösteriyor.

NAFTA nedeniyle Kanada'ya 35 kez dava açılmış olup, bu davaların altısı Kanada tarafından kaybedilmiş veya taraflar arasında uzlaşmaya varılmıştır. Kanada bugüne kadar yabancı yatırımcılara toplamda 171,5 milyon Kanada Doları'ndan fazla ödeme yapmıştır. Görülmekte olan yatırımcı davaları ise yabancı yatırımların değerini düşürdüğü iddia edilen, devlet tarafından alınmış, hidrolik kırılma yasağı ve bununla bağlantılı bir sondaj izni iptalinden, Kanada mahkemeleri tarafından yeteri kadar yenilikçi veya faydalı olmaması sebebiyle geçersiz kılınan ilaç patentlerine kadar bir dizi önlem aleyhine açılmış durumda. Yabancı yatırımcılar şu anda görülmekte olan davalarda Kanada hükümetinden tazminat olarak toplamda birkaç milyar dolar ödeme yapmasını istiyor.

2. CETA'nın getireceği yatırımcıyı koruyan uygulamaların, yabancı yatırımcılara NAFTA'ya kıyasla daha fazla hak tanıma ihtimali bulunmaktadır. Bu da yabancı yatırımcıların ileride belirlenecek devlet politikalarını sınırlamak için CETA'yı kullanma risklerini artırmaktadır.

- "Adil ve eşit muamele" cümlesi olarak adlandırılan madde ile yatırımcıların "yasal beklentilerini" koruma altına alan CETA, ilgili maddenin geniş bir kapsamda yorumlanarak, sabit bir yasal ortam oluşturulması "hakkının" olduğunu iddia edilmesini riske etmektedir. Bu hak yatırımcılara, yeni bilgiler veya demokratik bir tercih ışığında gerçekleştirilmiş olsa bile düzenlemelerde yapılan değişikliklerle mücadele etme konusunda güçlü bir silah vermektedir.
- CETA yabancı yatırımcılara NAFTA'ya kıyasla finansal yönetmeliklere karşı çıkmada daha fazla hak tanıyacaktır. Bu haklar, NAFTA'da yalnızca bankaların serbest fon transferi yapmaları (yine de geniş kapsamlıdır) ve kamulaştırmadan korunmayla sınırlıdır. CETA, bankaların haklarını adil ve eşit muamele gibi kapsamı

oldukça esnek kavramlarla genişletmektedir, ki bu kavramlar tüketicilerin korunmasından sorumlu olan düzenleyici kurumların eylemlerini ve acil durumlarda finansal sistemin istikrarını baltalamakla tehdit etmektedir.

3. CETA ile birlikte bankalar, sigortacılar ve holding şirketleri tarafından Kanada'ya karşı dava açılması riskleri önemli ölçüde artacaktır.

Yatırım alanında uzman avukatlardan aldıkları destekle riskli yatırımcıların son zamanlarda yatırım tahkim heyetlerine daha çok başvurarak, mali kriz yaşayan devletlere zor durumda olmalarına bakmadan kar elde etmek amacıyla açtıkları çok sayıda dava bu risklerin açık birer göstergesidir. Kanada'da hâlihazırda finans sektöründe AB yatırım stoğu kayda değer düzeydedir ve bu sektör, CETA sayesinde geniş kapsamlı dava açma hakkı kazanacaktır.

4. CETA, AB'nin ve üye devletlerinin madencilik ile petrol ve doğal gaz çıkarma sektörlerindeki Kanadalı yatırımcılar tarafından açılacak davalarla karşı karşıya kalma riskini artıracaktır.

AB'nin Kanada yatırım stokları bu sektörlerde yoğunlaşmıştır ve şu anda bile Kanada madencilik şirketleri, AB içinde birçok tartışmalı doğal kaynak projesi gerçekleştirmektedir. Maden uzmanları CETA'yı "dönüm noktası" niteliğinde bir sözleşme olarak görüyor ve "madenciler için önemli etkileri" olacağına inanıyor. Dünyanın birçok yerinde petrol, maden ve gaz kuruluşlarının yatırım tahkim heyetlerine yaptıkları başvurular giderek artıyor.

5. AB, yatırımcılar ile devletler arasındaki anlaşmazlıkların çözümü konusunu şu anda Amerika ile müzakere edilen Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TIPP) anlaşması kapsamında çıkarsa veya bu konuyu ilgili anlaşma kapsamında kısıtlasa bile, **Amerika merkezli çok uluslu şirketlerin Kanada'da kurulu iştirakleri Avrupalı hükümetlere dava açmak için CETA'yı yine de kullanabileceklerdir.** Kanada ekonomisinde Amerika merkezli şirketlerin hakimiyeti nedeniyle bu durum özellikle Avrupalıları endişelendirmektedir. Yabancı şirketlerin AB merkezli iştirakleri de Kanada'da alınan önlemlere itiraz etmek için aynı güce sahip olacaktır.

6. AB, Kanada ve Amerika merkezli şirketler şu anda zaten yatırımla ilgili tahkim işlemlerini en sık

kullanıyorlar; bu nedenle, CETA'yı kullanarak Kanada ve Avrupa'da devlet tarafından alınan önlemleri dizginlemeye çalışacaklarını tahmin etmek çok neden var. Dünya çapında bilinen tüm yatırımcı-devlet ihtilaflarının yüzde elli üçü (veya 299'u) AB'li yatırımcılar tarafından gündeme getirilmiştir. Amerikalı yatırımcıların taraf olduğu davaların yüzdesi ise 22'dir (veya sayı olarak 127 dava). Kanadalı yatırımcılar ise yatırımla ilgili en sık tahkime başvuranlar arasında beşinci sıradadırlar.

7. CETA'da yer alan ve yatırımlarla devletler arasındaki hükümlere ilişkin itirazlar, Atlantik'in her iki yakasındaki sivil toplum örgütleri, ticaret birlikleri ve hatta AB üyesi devletler arasında büyümeye devam ediyor.

Buna karşılık, Avrupa Komisyonu ve Kanada hükümeti yatırımlarla ilgili tahkim işlemlerinin risklerini önemsiz gibi gösterip, yüzeysel reformlara odaklanarak dikkatleri sistemin temel sorunlarından uzağa çekmeyi hedefleyen, yanıltıcı bir propaganda başlattı.

8. **Avrupa Komisyonu ve Kanada hükümetinin ISDS'yle ilgili endişeleri gidermek için yapma sözü verdiği "reformlar", yatırımcıların ve tahkim hakemlerinin suiistimallerine engel olamayacaktır.** Aksine, CETA yatırımlarla ilgili tahkim işlemlerinin kapsamını daha da genişleterek, AB'yi, üye devletleri ve Kanada'ya öngörülemez ve engellenemeyen yükümlülük riskleriyle karşı karşıya bırakacaktır.

Özellikle AB ve Kanada gibi istikrarlı ülkelerde yabancı yatırımcıları korumak için özel bir yasal rejim kurulmasına gerek yoktur. Bugünün çok uluslu şirketleri, dünyadaki en başarılı ve modern şirketler arasındadır ve ilgili riski ve olası getirilerini belirleme imkanına sahiptirler. İlgili riskin çok büyük olması halinde, başvurabilecekleri mahkemeler ve kullanabilecekleri özel sigorta ve kamu yatırımı garanti planları zaten mevcuttur.

Trading away democracy, Kanada ve AB'de bulunan kârun yapımcıları, CETA'da yer alan yatırım koruma hükümlerini ve AB-Amerika arasında akdedilecek Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) ve Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) gibi ileride akdedilecek olan anlaşmaları reddetmeye davet etmektedir.

Yatırımcılar: Association Internationale de Techniciens, Experts et Chercheurs (Aitec), Chamber of Labour Vienna (AK Vienna), Canadian Centre for Policy Alternatives (CCPA), Corporate Europe Observatory (CEO), The Council of Canadians, Canadian Union of Public Employees (CUPE), European Federation of Public Service Unions (EPSU), German NGO (Non-Governmental Organisation) Forum on Environment & Development, Friends of the Earth Europe (FoEE), PowerShift, Quaker Council for European Affairs, Quebec Network on Continental Integration (RQIC), Trade Justice Network (TJN), Transnational Institute (TNI), Transport & Environment (T&E)